

Ներկայ տարեցոյցն հարուստ է նաեւ յաջող լուսանկարներով եւ պատկերներով (ընդ առնել 154) եւ այն՝ մեծաւ մասամբ հայ կեանքէն: Մեծ. Հրատարակիչն իւր գեղեցիկ սովորութեան համաձայն տարեցոյցին ետեւն կցած է — 1912ին — հանգուցեալներուն մահացուցակն եւս, իւրաքանչիւրին համառօտ կենսագրականով մը:

Մենք ի սրտէ յաջողութիւն կը մաղթենք Մեծ. Թեոդիկին, որ իւր Ափնաւ գրեցոյցն դեռ երկայն տարիներ ապրի, աճի, ու ծաղկի. Vivat, crescat, floreat!

Հոս հարկ կը դրանք փոքրիկ դիտողութիւն մը ընել Ատուռութիւնի Յարգ. գրագէտը Ափնաւ գրեցոյցին (էջ 116) մէջ հրատարակած լուսանկարին նկատմամբ սխալման մէջ է. այն լուսանկարն ոչ թէ Սայաթ Նովան, այլ Պերոս Մատթեան Սեյֆին կը ներկայացընէ:

Այս երկու անձնաւորութիւնները ժամանակագրական կարգաւ ալ իրարմէ բաւական հեռու կ'իյնան, այնու որ Սայաթ Նովա 1795ին (տե՛ս Սայեաթ Նովա յառաջաբան ՃԲ Գեորգիայ Ախուրդզեան), Աղա-Մահմադ-խանի Թիֆլիզ գրաւելու ժամանակ անոր զօրքերէն նահատակուեցաւ բերդի (այժմեան Ս. Գեորգ) եկեղեցւոյն մէջ: Բաց աստի Սայաթ Նովա բնաւ զենուորական չէ եղած, որչափ որ իւր կեանք մեղէ ծանօթ է: Սայաթ Նովա ի բնէ օժտուած տաղանդով կը նուիրէ ինքզինքը աշուղական կեանքին, ապա զղջայով կ'որոշէ կրօնաւորիլ, կը մտնէ Հաղբատու Ս. Նշանի վանքը, սակայն կ'անցնին տարիներ եւ դիպուածի մը առթիւ վերստին կ'ընդգրկէ աշխարհական կեանքը մինչեւ մահը: Իսկ Պ. Մատթեան Սեյֆի 1870 կան թուականներուն ապրող պարզ զօրապետ (captain) մըն էր, ինչպէս որ լուսանկարն ալ՝ զինուորական համազգեստով զայն կը ներկայացընէ:

Հ. Յ. ՏԵՐ-ՄԱՐԴԱՐԱՆ

ԱՅԼԵՆԱՅԻՔ

1. Մեկնութիւն ստորագրութեանցն Արիստոտելի: Էլիֆանտի Թ. 1939 շեռագրի վրայէն Յ. Մանսուգեան հրատարակեց վերջերս Արիստոտելի «Գործքն-Նիւթ» (Ս. Պրատեր. 1911. հմտ. Հափ. Ա. 1912, էջ 684—86): Գործքն սկիզբը կը պակսի (տե՛ս էջ 1), իւր թուով մը թերի ըլլալով Էլիֆանտի միակ օրինակը: Այս պակասը կարեւոր մաս մը՝ գործին խորագրերը կը բովանդակէր, ուսկից կարելի պիտի ըլլար իմանալ թէ հայ թարգմանութիւնը օրին կ'ընծայէ Մեկնութիւնը, Էլիֆանտ, թէ ուրիշը մը:

Մտադիր կ'ընեն որ այս գործէն կայ օրինակ մը Նիկոսիայի (ի Նիկոս) Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Թ. 16 շեռագրին մէջ: Այս շեռագրին վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը կը գտնենք «Լուսաբեր գրական հաւաքածոյ»-ի մէջ (տպ. Նիկոսիա, 1903, էջ 42), ուր կ'ըսուի թէ այդ շեռագրին հաւաքածոյ մ'է այլեւայլ գրութեանց եւ կը բովանդակէ ի մէջ այլոց՝ «9. Մեկնութիւն ստորագրութեանց Արիստոտելի», բարեբախտաբար շեռագրին նկատմամբ ունիմ ի ձեռին աւելի մանրամասնութիւններ, զորոնք աւանդած է Հ. Վրթ. Եազութեան, որ տեսած է զայն 1856, Ա. Գոստասին, Նիկոսիայցիլած ժամանկ: Հ. Եազութեանին տեղեկութեանց համաձայն հատուածին խորագրին է. Միւս այլ մասն մատենիս պարապի «Գաղազս տասն ստորագրութեանց եւ լուծմունք ստորագրութեանց» «գարձեալ մէն մի մասն. լուծմունք աշխարհագրոցն Արիստոտելի, որ է շուրջ 5 թերթի»:

Ա՛րթե՛ ուսումնասիրել այդ շեռագրերը, որ նաեւ ուրիշ կողմանէ ալ հետաքրքրական է. հոն կան նաեւ հետեւեալ գրութիւններ... 7. Ժողովարան մեկնութեան պատմութեանց, զոր յիշէ Գրիգոր Աստուածաբան ի ծառի Ակրտութեան ճեռան (= Նոնոսի ընծայուած Մեկնութիւնը, հրտ. Յ. Մանսուգեան, Մարբութ. 1905): 8. Պիսիդեայ իմաստասիրի Վեցաւրեայ (Վենետիկի 1898ի հրատարակութիւնը թերաւ ձեռագրէ եղած է): 10. Ղենոս կրանաւորի... վան Ե. պատրիարքացն աթոռոց (հրտ. Ն. Ֆինկ. Էլմ. 1903): 11. Վերդի, Աթմասի, Շնորհաւոյ, Ուրբիսէ նամակներ», իմ մէկ գիմումս այս մասին անպատասխանի մնաց:

Հ. Ն. Ա.

2. Դիտողութիւն մը: Տեսնէք «Հանդէս Ամսօրեայ»-ի 1912, էջ 654, հոյեմբեկ թիւին մէջ որ Դոկտ. Վահրամ Ե. Թորգոմեան խօսքը Մաղաթիա դպիր շէվահիբեանի ժամանակագրութեան երկու յիշատակարաններուն վրայ հիմնելով՝ իր ծանօթագրութեան մէջ կ'ըսէ թէ՝ «Հորնդ Ասատուր եւ Հ. Իսահակ Վ. Սրուպեան իրաւունք չունին գրելու որ Կ. Պոլսոյ առաջին Տայ տպարանը հաստատուած էր ի քարահէօմբիկ ընդ հովանեաւ Ս. Կիկողայոս եկեղեցւոյն, քանի որ որոշ չէ յիշատակարաններուն մէջ թէ յիշեալ եկեղեցին Կ. Պոլսոյն է թէ Կէօմբիկինը»:

Դոկտորը իւր այս յաւանքաւ վիճիւն մէջ անշուշտ կ'անարկէ Սրուպեանի այն յօդուածը, զոր գրեց Տայիական տպագրութեան 400ամեայ յորեկանին առթիւ Զարգարեան եղբարց պարբերաբար հրատարակած Յիշատակարանին մէջ՝ «Արքար դպիր Թորգոմեանի եւ իր որդին Սուլթանշահ, վերնագրով: Պէտք է գիտնայ սակայն որ Սրուպեան իր յօդուածը աւարտելէն ետքը՝ Զարգարեաններուն յանձնած է ձեռագիրը, որուն վրայ տպագրեալն մէջ կը տեսնէ որ յապաւումներ եւ յաւելումներ եղած են, որոնց համար չի կրնար պատասխանատու ըլլալ երբեք, վասն զի նա այդ գրութեան մէջ Սուլթանշահի նամակին պարունակութեամբ միայն զբաղած էր: Սրուպեան այր, ինչպէս եւ ուրիշ ոչ մի բանասէր, իրաւունք չունի անորոշ խնդիրները պատգամատուութեամբ որոշելու, եւ ոչ ալ թուականները կանխելու կամ յապաւնելու առանց վաւերագիր մ'ունենալու ի ձեռին՝ լաւ համոզուած ըլլալով որ պատմութիւնը բանաստեղծութիւն չէ:

Հ. ԻՍՍՀԱԿ Վ. ՍՐԱՊԵԱՆ
Միաբան Ամուսնան:

3. Ծովնանսեանի Երեսնամեակը: Ինչպէս Հանդիսի անշեալ տարուան Զ. (էջ 330) թիւին մէջ յայտարարած էինք, Ե. Ծովնանսեան ուսումնայ բանաստեղծին գրական գործունէութեան երեսնամեակը պիտի տոնուէր նոյն տարին Յուն. 2ին նախաձեռնութեամբ Եւթիմանի Գեորգեան շինարարի ուսուցչական մարմնին, որուն անդամակցութեան մէջ գործած էր երկայն ատեն համբաւուր բանաստեղծը: Սակայն գործախտարուսուցչական մարմինը իր ստանձնած մեծ պարտականութիւնը չկատարեց: Այժմ ուրախութեամբ կ'իմանանք, որ Բագուի մէջ,

ուր կը գտնուի ներկայիս նաեւ Թորեկաբը, յորեկանական նոր յանձնաժողով մը կազմուած է, որ մտադիր է կատարելու բազմաթիւ բանաստեղծին Թորեկանը՝ այս տարի 27 Ապրիլին:

Նամագրութիւնն այս առթիւ կրննելով վերստին իւր ամենաջերմ եւ անկեղծ շնորհատուութիւններն, կը մաղթէ որ Մեծ, Թորեկաբին երեսնամեակներուն յարգեան 50ամեակները, վասն զի՝ «արժանի է մշակն վարձու իւրոյ»:

ԽՍԻՐ. «ԱՆՆԴԻՍ»

ՍԱՅԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՅՈՒՆԿԱ ԵՐԻՐՈՎԱԿԱՆ-ՀՈՅՈՎԱԿԱՆ ՀԻՐ-ՏՐԱՎԱԹԵՆՆԵՑ 1896—1910

(Երևան-Երեւան)

* 1061. H. U. — Die deutschen Ausgrabungen in Boghaz-Koi: Allg. evang.-luth. Kirchenztg. 41, p. 830f.

1062. Hadjian Isaac, archevêque de Sebaste et Tokat. — L'œuvre de Saint Blaise. Rachat du Saint Tombeau de Saint Blaise. Vienne, Impr. des P. P. Méchitharistes, 1902. 6°, p. 8.

1063. — — — Erzbischof von Sebaste und Tokat. — Das Werk des heil. Blasius. Wiedererwerbung des heil. Grabes vom heil. Blasius. Wien, Mechitharisten, 1902. 8°, p. 8.

[Նոյն գործանքն է:]

1064. Hadji Vesese. — Ein Vortrag des türkischen Meddahl's Nayif Efsendi, nach dem Original in armenischen Lettern lateinisch umschrieben, zum erstenmal ins Deutsche übertragen und mit Anmerkungen herausgegeben von Dr. Hermann Paulus. Eilangen, M. Mencke, 1905. 8°, p. XXIII, 67. M. 1.20.

[Բնագիր. Ethnogr. obozrenie 1905, p. 264 f. (Gorolevski).]

1065. Hadjidjé-Zennour. — La vérité vraie sur les «Désanchantées». Le Figaro 55 (1909), Nt. 355.

1066. Hagopian Hovhann. — A pocket dictionary (English—Armenian). Boston, «Ararat» publish Co. 1902. 12°, p. 292. Price: 50 cent.

[Տիւնիսի Լայոնի զոյգ մէջ:]

1067. — — — The Relations of the Armenians and the Franks during the Reign of Leon II. 1186—1219. Reprinted from «Armenia», Feb. and Mars 1905. 8°, 39 p.

[Բնագիր. «Շիրակ» 1905, Թ. 6 (Վ. Թ.):]

1068. — — — The Russification of the Armenians: Armenia (Bost.) I (1905), Nr. 7, p. 87—43; Nr. 8, p. 20—25; Nr. 9, p. 33—7.